

POVRATAK NARATIVNOGA. KAKO I ZAŠTO RAZVIJATI UMIJEĆE PRIPOVIJEDANJA*

HERMINIO OTERO
Alcalá, 166
28028 Madrid, Španjolska

Primljeno:
24. 6. 2005.
Stručni
rad
UDK 251:82.
0-3

Sažetak

Autor na samom početku članka ukazuje na važnost pripovijedanja. Usmena je kultura osobito važan dio baštine čovječanstva. Usred brojnih komunikacijskih sredstava, vraća se pripovijedanje. Ako su metapriče izgubile svoju vjerodostojnost, preostaje mala priča. Priče i dalje žive jer ih čovjek treba. Pripovijedanje unosi veselje u život. Njegovo poslanje je ugoditi, potaknuti duh; to je poticaj na osjećanje ljepote. Nakon toga je riječ o: izboru pripovjedaka, prilagodbi, umijeću pripovijedanja, a na kraju se ističe važnost vlastita svjedočenja.

Ključne riječi: umijeće pripovijedanja, pripovijedanje u katehezi i pastoralu

Pripovijesti i pripovijedanje od pamti-vijeka su hrana ljudskih bića. »Riječ je dah, dah je disanje, a disanje je život.« Zbog toga je razgovor prijenos života, a usmeno je pripovijedanje baština koja odražava i uključuje skup navika, iščekivanja, nakana i načina života svakog naraštaja. Nema sumnje da je još i danas naša osobna kultura, kultura svakoga od nas, usmena u mišljenju jer naš govor nastaje u mozgu. Zbog toga je pripovijedanje, koje uključuje osjećaj za usmeno i povratak razgovora, i dalje aktualno. Štoviše, prevlast akustičkih medija je, među ostalim uzrocima, osnažila povratak narativnoga.

1. USMENE ULJUDBE

Usmene uljudbe i danas otkrivaju osobnost naroda i obitelji. Tako se pojavljuje nova usmena kultura, koja je sveopća i u najvećoj mjeri komunikacijska, koja se želi nametnuti svima ostalima: kultura televi-

zije, radija i audiovizualnih medija. Tako internet povezujemo s njegovom pisanom, govorenom ili opisanom riječju, koja se također uključuje u tu usmenu kulturu u pokretu. Danas nas u džepu prati mobitel – sve manji i sa sve više mogućnosti – koji nam olakšava usmenu ili pisanu (poruke) komunikaciju, uvijek isprekidanu i kratku, posebice s osobama koje volimo.

Prastaro umijeće pripovijedanja priča ili pripovijesti (»pjesnici drevne Grčke čije su epske pjesme oblikovale *Ilijadu* i *Odiseju*, tumači povijesnih legendi koji su sastavili *Gesta romanorum*, francuski trubaduri, bretonski narodni pjesnici i pjevači, njemački dvorski vitezovi pjevači, španjolski srednjovjekovni recitatori, čiji su stihovi opisivali slavne nacionalne podvige, neka-dašnje bake čije priče potječu iz keltskoga

* Naslov izvornika: *La vuelta de lo narrativo. Cómo y por qué desarrollar el arte de narrar*, u: »Mission joven« 334/2004.

folklor, skandinavski mitovi ili azijska mitologija..., svi ti nastavljači naraštaja nomadskih pripovjedača čije se podrijetlo gubi u mraku vremena») sada se svakodnevno aktualizira u izvještajima televizijskog dnevnika, na stranicama novina ili u malim novostima i dnevnim bilješkama internetskih blogova. Tisuće radiopostaja svakog trenutka šire prostorom novosti, svakovrsnu povijest i pjesme (koje su također povijest), pretvarajući sadašnjost u povijest. To je ovako ukratko izrekao Antonio Machada u svom djelu *Juan de Mairena*: »Vjetar u Homerovim očima, višezvučno more u njegovim ušima, to je ono što mi zovemo sadašnjost.«

Sadašnjost se odvija i u javnim televizijskim isповijestima pred zamišljenom publikom ili u intimnim isповijestima nekome u koga imamo povjerenja (supružnik, prijatelj, prijateljica...), a sve se to uvijek svodi na isto: pripovijedati ono što nam se događa kako bismo to razumjeli. Jer, kao što kaže Galeano, svi imamo nešto što možemo ispričati drugima. Uvijek postoji još mnogo toga što trebamo sami sebi razjasniti.

Zbog toga je usmena kultura, i u ovo vrijeme kada pisani i vizualni izričaji posvuda prodiru, i dalje najvažniji dio baštine čovječanstva. Štoviše, usred tolikih sredstava priopćavanja vraća se narativno jer možda nikad i nije potpuno nestalo.

2. POSTMODERNE PRIPOVIJESTI

Naše postmoderni stanje čini nas svjesnim da su propale velike utopije (veliki prijedlozi i velike pripovijesti) čovječanstva, te su zamijenjene malim pripovijetkama kao svakodnevnom hranom poimanja. To postmoderni stanje povezano je s trijumfom relativizma, za koji je razum jednostavno sustav osvjedočenja, logika čista retorika, a istina iluzija koju proizvode učin-

ci obrazlaganja. Očitovanja toga relativizma proizašla su iz znanstvenih teorija relativnosti, nesigurnosti i vjerojatnosti kulturne antropologije i povijesti ideja kao i iz egzistencijalizma i strukturalne lingvistike. Lyotard sažima tu putanju (1979) tvrdeći da postoje ne jedno nego mnoga znanja, od kojih su dva ključna na Zapadu: narativno znanje (ili pučko, vezano uz usmenost) te znanstveno znanje (vezano uz pismo). Odatle priznavanje različitosti (poštivanje kulturalnih i lokalnih posebnosti sveukupnog znanja), kao i drugotnosti (priznavanje drugoga, razlike) i nesuglasica (mogućnost da poznavanje ne bude nužno i pristanak).

Sve te ideje nastaju iz poljuljane »sposobnosti tumačenja« koju su imali gotovo isključivo narativno i znanstveno znanje. To se očituje u donošenju novih pravila razumijevanja i novih propisa za umijeće govora, što zahtijeva njegovo izricanje, a ponekad i uvjetuje tehnologiju izricanja kako bi oboje (izricanje i tehnologija) bili kompatibilni.

Nasuprot velikim pripovijestima koje su dosad služile za legitimiranje znanja, postmoderni stanje obilježava radikalna promjena prioriteta: prelazi se od jedinstva u rascjepkanost, iz jednovrsnosti u raznovrsnost i iz cjelovitog identiteta u njegovu raspršenost. Sve ono što preostaje u ovom postindustrijskom i informatiziranom društvu jest funkcionalna mreža »govornih igara«, u kojoj se tradicionalno poimanje spoznaje kao znanja i mudrosti raspršuje u mala i lokalna metapripovijedanja koja se temelje na sociolingvistici i teoriji *performansa*. Ta mreža govornih igara ima suprotan smisao od privole koja se temelji na *logosu* i sklona je *paralogiji*, neslaganju.

Nostalgijska za (velikom) izgubljenom pripoviješću sama je po sebi za većinu ljudi nestala. Međutim, to ne vodi u nestanak kulture. Valja znati da opravdanje može

doći jedino iz lingvističke vještine pripovijedanja i komunikacijske interakcije. Premda su velike pripovijesti isključene, mala se priča održava kao oblik »par excellence« koji se koristi maštovitošću. Postmoderno znanje čini našu osjetljivost za razlike istančanijom. Lyotard ističe da se jedino pomoću javnog pristupa podacima i bankama podataka može izbjeći pretvaranje informatizacije društva u sredstvo kontrole.

Mnogostruke su posljedice i očitovanja te stvarnosti. Vicente Verdú to na svoj način ukratko izriče u članku »Umijeće biti osoba« (*El País*, 24. 9. 2004):

»Sreća ljudske vrste nije sukladna dobi, niti bogatstvu, narodu, razumu, kulturi, spolu: sukladna je jedino, i to izvana, međusobnim odnosima i većoj međusobnoj komunikaciji. Kad se na toj razini razriješi pitanje količine, novo vodi izravnom postizanju sreće. Sreća zato što je netko bogat? Sreća zato što se više putuje? Sreća zato što se više zna? Nijedna od tih mogućnosti ne dostiže moć prosuđivanja bez odnosa s drugima. Nijedno blagostanje nije potpuno bez društva. Zbog toga nije dovoljno biti velika osobnost, apsolutno je važno biti osoba. (...) Većina mladih već je počela razvijati to novo međusobno doživljavanje. Izvan i unutar mreže šire se zajednice u kojima se razmjenjuju osjećaji, moralna i materijalna pomoć, tajne, glazba ili oskudica.«

3. POVRATAK UMIJEĆA PRIPOVIJEDANJA

Ta komunikacijska razmjena u svojoj biti zahtijeva pripovijest. Ako su metapripovijesti izgubile svoju vjerodostojnost, ono što ostaje je mala priča, »taj izvrsni prvorazredni oblik koji koristi maštovitost« i smješta se u samom središtu znanja.

Prije negoli je Lyotard zamijetio »promjenu narativnoga u ne-narativno«, Huizinga je shvatio da je pripovijedanje neposredno povezano s pojedincem: ponovno otkriće pojedinca potiče povratak pripovijedanju. Možda zbog toga sad postoji novo narativno oduševljenje na raznim područjima, kao što su npr. znanost ili historiografija, nasuprot nezadovoljstvu determinističkim ekonomskim modelom.

Prema tome, pripovijedanje bi moglo biti prostor pomirenja raznih znanja i govora o onome što je ljudsko. S time je povezan odgoj. Pastoral također.

Ernesto R. Abad kaže da »pripovijedamo zato da bismo otjerali strah, upoznali svijet, ispunili svoj život; pripovijedamo iz potrebe za slavom...«. Umijeće pripovijedanja je prastaro umijeće. Priče i dalje postoje jer ih čovjek treba kao što treba hranu. Priče nam pomažu da rastemo: one su inicijacijski put koji svaki čovjek mora proći kako bi prešao prag i prošao kroz vrata koja nas vode u zrelost. Pripovijesti nas uranjaju u rijeku života – prošloga, sadašnjega, pa i budućega – i služe kao lijek protiv utučenosti. Otvaraju nam vrata nade jer nam otkrivaju smisao života.

To su od djetinjstva činile priče za djecu, zatim su našoj sposobnosti zamišljanja dale novu dimenziju koju je bilo nemoguće povezati s nama samima. Osim što su ojačale veze između pripovjedača i slušatelja, tako se obogaćivao naš unutarnji život: potaknuo se naš psihološki i čuvstveni razvoj i razvile su se naše spoznajne sposobnosti. Iznad svega, unijele su magičnost u naše živote.

Isabel Tenhamm, arhitektica i pripovjedačica priča, umijeću pripovijedanja poučava dragovoljce koji će zatim pripovijedati priče djeci u bolnicama. Ona tvrdi:

»Pripovijedanje unosi radost i magičnost u život. Priče nam, naravno, donose sadržaje. Osim toga, pojačavaju

komunikaciju. Ponekad ne znamo o čemu bismo govorili u obitelji ili skupini, ali ako umijemo ispričati nešto lijepo, led se probija i započinje komunikacija.«

Prilagodene djeci, bajke – koje su uvijek obilježene prostodušnošću, živahnošću i skladom – pomoći će djeci da razviju vlastitu sposobnost rasuđivanja koja će ih dovesti do praktičnih rješenja. »Pučke pripovijesti« – kaže M. Bryant – »stvaraju u djece dojam sličan onomu koji imamo kad čitamo novinski napis o nečijim uspjesima. Ne kane nimalo utjecati na nas niti išta braniti; jednostavno nam se predstavljaju kao životna očiglednost koju valja ispitati i ocijeniti.«

Dobre pripovijesti prenose nepregledno mnoštvo pozitivnih i poučnih pojmova tako da se kroz pripovijedanje mogu naučiti mnoge stvari. Priča, pripovijetka ili pripovijest pomaže da se shvate i na pravo mjesto stave osjećaji koje često ne shvaćamo ili ne znamo kako ih izraziti. Kad vidimo odraz emocija u osobama i u povijesti, lakše nam je sagledati neku situaciju i o njoj govoriti.

Pripovijesti nam osim toga omogućuju da se uživimo u stanje drugoga, poučavaju nas da slušamo i da budemo pozorni, što je važno u svijetu u kojemu prevladava slika. Jednako tako proširuju rječnik. Dokazano je da se oni koji čitaju ili slušaju priče bolje izražavaju. Oni mogu i bolje rješavati teške ili neugodne životne situacije. Svaka priča mora nužno imati sretan završetak, jer obećanje da će dobro pobijediti zlo daje djetetu sigurnost i uči ga koliku vrijednost ima nada.

Oduševljeno pripovijedati neku priču ili pripovijest, jednostavno ispričovjediti neku zgodu (ono što nam se dogodilo, što smo doživjeti, daleko od malih osobnih nemira) predstavlja obogaćujuće iskustvo koje uspostavlja zahvalan odnos, otvara nove

prostore komunikaciji i pruža sigurnost i nadu. Ono što vrijedi za djecu vrijedi i za sve ostale: adolescente, mlade ili odrasle. Ne treba se čuditi što se pojavljuje veliko zanimanje za umijeće pripovijedanja. To je umijeće staro koliko i čovjek, tajnovito kao sjene i zagonetke, a uzbuđujuće kao obredi.

4. MAGIČNOST PRIPOVIJEDANJA PRIČA

Osim što uvijek imamo nešto ispričati, svi smo naslijedili znatizeljnu za iskustva naših bližnjih. Zbog toga nas uvijek posebno privlači ono što je netko drugi učinio ili doživio. Svi želimo upoznati osobna iskustva drugih, drago nam ih je slušati tako da je nekada najveća razbibriga sviju bila slušanje priča. Danas postoje drugi načini da se postigne to isto. Oduševljenje nekom ispričanom pričom ne može nadmašiti niti jedan drugi oblik usvajanja teksta: ni čitanje, niti njegovo prikazivanje ne privlače toliko koliko pripovijedanje. Čitatelj priče vezan je uz ono što čita: povezuje ga knjiga u rukama, riječi u pamćenju ili slike – bogate i nadahnjujuće – u mašti. Pripovjedač je, naprotiv, slobodan u svom izlaganju: ničim nije ograničen, ustaje, čuje se, slijedi tekst ili ga mijenja prema reakciji slušateljstva... Služi se svojim rukama, očima, glasom... i uvijek bira ono što najbolje pomaže njegovu izražavanju. Štoviše, njegov je duh slobodan, jer mu riječi teku bez prisile prema jačini kojom je usvojio određenu temu.

Nema u tome ništa čudno: pričanje, pripovijedanje je prije svega i u suštini umjetničko djelo. Njegova je zadaća svidjeti se, potaknuti duh i izazvati radost. Najveća korist koju priča donosi onomu tko je sluša je njezin poziv na ljepotu po kojemu se ljudska duša osjeća neprekidno poticana na nova otkrića.

Razlozi za pripovijedanje mogu biti mnogostruki, ali da bi bilo valjano, pripovijedanje mora ispuniti jedan neophodan uvjet: mora biti zamišljeno i izvedeno kao umjetnička poruka. Povijest nije važna: pripovjedač se ne smije zadovoljiti pripovijedanjem nekog događaja. Ono što je važno jest prenošenje estetskog uzbuđenja.

Svrha pripovijesti je njegovanje živoga duha onoga koji sluša razvijanjem njegovoga emocionalnog razumijevanja, otvaranjem novih obzorja njegovoj sposobnosti zamišljanja i proširivanjem snage životnog ideala. S druge strane, cilj je uskladiti zadovoljstvo: u znakovima zadovoljstva onoga koji sluša naći ćemo potvrdu da priča ili pripovijedanje postižu svoju svrhu. Pripovjedač se mora voditi iskrenim očitovanjima užitka i nastojati ga izazvati tako da svojom pričom zavede.

5. UMIJEĆE PRIPOVIJEDANJA

Nemaju međutim svi dar da izazovu takvo djelovanje. Sancho Panza je htio razonoditi svoga gospodara don Quijotea od La Manche kad je ovaj morao provesti noć bdijući kako bi mogao postati naoružani vitez. Sancho mu je htio pripovijedati priče, i to iz sata u sat sve više njih, no vitez se naljutio jer nije mogao podnijeti loš način pripovijedanja svoga nesretnog slugu: izmiješao bi početak i kraj, zapetljao bi se u ustroju...

Gabriel García Márquez priznaje: »Jedino što sam nastojao raditi u svom životu – i jedino što sam činio više ili manje dobro – jest pripovijedanje pripovijesti.« On je vodio nekoliko radionica za poučavanje u pripovijedanju pripovijesti. Ukratko je zaključio:

»Ono što ovdje želimo naučiti jest kako se sastavlja neka pripovijest, kako se priča neka priča. Unatoč svemu, pi-

tam se je li to nešto što se može naučiti. Ne bih htio nikoga obeshrabrili, no uvjeren sam da je svijet podijeljen na one koji znaju pripovijedati pripovijesti i one koji to ne znaju. (...) Ono što želim reći jest da se pripovjedač rađa, nje ga se ne stvara. Jasno je da dar nije dovoljan. Onomu tko ima samo dar, ali ne i umješnost, još uvijek mnogo toga nedostaje: kultura, tehnika, iskustvo... Istina je: ima ono glavno. To je nešto što je primio od obitelji, možda i ne zna je li to bilo s pomoću gena ili razgovora za stolom. Oni koji imaju urođeni talent običavaju pripovijedati a da to i nisu naumili, ponekad stoga što se ne znaju drugačije izražavati. Ja sam, da ne idem dalje, nesposoban misliti apstraktno. Iznenada me u nekom intervjuu zapitaju kako gledam na problem ozonskog omotača ili koji će čimbenici, po mome mišljenju, određivati smjer latinskoameričke politike sljedećih godina. Jedino što mi se događa jest da im ispričam neku priču. Srećom, sad mi je to mnogo lakše, jer zahvaljujući svom pozivu imam određeno iskustvo i svaki put nastojim što je moguće sažetije ispričati priču pa prema tome i manje dosađivati.«

Dobri pripovjedači ponavljaju svoje priče kako bi u njima potražili ljepotu konstrukcije, uzbuđenje prenošenja, povezanost s publikom. Nije važno znati mnoge pripovijesti, važno je znati ih ispričovati. Valja ih pričati oduševljen riječima, zvukovima, kretnjama. Zbog toga valja naučiti pripovijedati. Prije svega, valja naučiti izabrati ono što se želi pričati, a zatim znati prilagoditi to pričanje slušateljstvu. Polazimo od priča za djecu prisjećajući se u biti prijedloga Sare C. Bryant u djelu *Umijeće pripovijedanja priča*.

5.1. *Izbor pripovijesti*

Elena Fortún kaže kako »je potrebno da nam se priča ili pripovijest tako sviđa te osjećamo neodoljivu želju da je priopćimo djeci kako bi ona osjetila radost koju smo mi osjetili upoznavši ih«. Zbog toga valja izabrati priče ili pripovijesti koje nas zaokupljaju i koje će biti najprikladnije za publiku kojoj su namijenjene, kakva god ona bila, kako bi i nju isto tako zaokupile. Prije više godina brojne su skupine djece odabrale tri najdraže priče: *Tri medvjeda*, *Tri prašćića* i *Vuk koji nije htio izaći iz šume*. Zajednička obilježja tih triju priča jesu:

1. Brzo i stalno događanje: likovi djeluju, u svakom se trenutku nešto događa, svaki odlomak je događaj, slijed događanja je lako pratiti...
2. Jednostavnost i jasnoća prelijepih boja: bliski predmeti i slike, oživljeni čudnim, potiču zanimanje i smiruju duh.
3. Elementi koji se ponavljaju: ponavljanja jedne ili više riječi, izraza ili događaja, što olakšava shvaćanje pripovijesti.
4. Priče su predvidljive, sa zanimljivim pothvatima i šalama, s iznenađujućim i zanimljivim završetkom, s porukom koju je lako razumjeti.

Ta obilježja, posebice prva dva, odnose se na sve pripovijesti te ih valja imati na umu pri izboru ili prilagodbi. S tim u vezi dobro je prisjetiti se raznih vrsta pripovijesti:

- **Bajke:** čarobne priče u obliku legendi ili alegorija koje djetetu prenose zaključke do kojih su došli ljudi nakon stoljetnih iskustava, a dijete ih prihvaća ako su zabavne, te pripovijesti koje razvijaju osobno poštovanje; jednostavno nude sliku života ne nastojeći utjecati na moralnu prosudbu ili na postizanje nekog cilja. Slušatelju kažu: »Stvari su takve«, a to ga potiče da prosuđuje či-

njenice: »To je dobro, to je loše, to je poželjno, to je neprihvatljivo...«

- **Šaljive priče,** očito duhovite, koje potiču dobro raspoloženje te izazivaju veselje i opuštanje.
- Stvarne **prisposode:** pripovijesti koje se temelje na znanstvenim činjenicama, sa životinjama ili biljkama kao likovima, za razvijanje velikodušnosti i nesebičnosti.
- **Povijesne pripovijesti:** sažete biografije ili pripovijesti o značajnim doživljajima poznatih (izumitelji, znanstvenici, pronalazači...) ili nepoznatih osoba (uzorni građani), koji su se istaknuli svojom odgovornošću, rodoljubljem, sposobnošću prevladavanja teškoća, srčanošću, vjerom, brigom za druge, borbom protiv zla...
- **Zgode iz svakodnevnog života:** doživljaji nekoga tko je sličan slušateljima, a prilagođeni su upravo za tu prigodu.
- **Svjedočanstva i osobna iskustva:** osobni doživljaji prilagođeni za konkretno slušateljstvo.
- **Svakovrsne pripovijetke i prisposode:** pripovijesti (priče, legende, prisposode ili anegdote...) o nečemu o čemu u stvarnosti postoje brojne zbirke, bilo po temama (afričke priče, latinskoameričke priče, priče sjevernoameričkih Indijanaca, priče s Istoka, arapske priče, priče pustinjskih otaca...) ili poznatih autora (Tony de Mello, González Valles, Jorge Bucay...). Internet je danas nepresušno vrelo svakovrsnih pripovijesti, prisposoda, anegdota i priča.

5.2. *Prilagodba pripovijesti*

Nisu sve pripovijesti prikladne za pripovijedanje. Velikom broju tekstova, uključujući i one s nedvojbena literarnom vrijednošću, nije prvenstvena svrha pripovije-

danje (izazivanje zanimanja), osim ako pripovjedač nije vješt u njihovoj prilagodbi te skraćuje one koje su preopširne ili proširuje one koje su prekratke. Stoga će imati na umu opća načela prilagodbe uz prethodnu analizu (otkrit će postojati li nešto što se može skratiti ili proširiti) kako bi kasnije skratio ili proširio pripovijest uvijek zadržavajući ono bitno:

ra živjeti zajedno s njom i intimno je doživjeti, kako bi mogao prenijeti njezinu bit, njezinu specifičnu vanjsku formu, njezino posebno gledište, – šaljivo, poučno ili ganutljivo. Stoga će poduzeti sljedeće korake:

- Postići savršeno neposredno razumijevanje smisla pripovijesti:
 - Prvo svesti pripovijedanje na njegove konstitutivne elemente pripovijeda-

Za skraćivanje pripovijesti , odbacit će	Za proširivanje pripovijesti , dodat će
<ul style="list-style-type: none"> • manje važne činjenice • nevažne likove • preopširne opise • sporedne događaje 	<ul style="list-style-type: none"> • zanimljive detalje, makar bili i izmišljeni • pothvate glavnih likova
<i>U oba slučaja, valja zadržati</i>	
<ul style="list-style-type: none"> • logični kontinuitet događanja • jedinstveni predmet obrade <ul style="list-style-type: none"> • jednostavan stil • dobro pripremljen rasplet 	

5.3. *Pripovijedanje pripovijesti*

Pripovijesti diraju osobe ako prvo dirnu dušu pripovjedača. Često razmišljamo o tome kako izabrati neki tekst, ali nikada ne znamo neće li tekst izabrati nas. Kad se to jednom dogodi, iz naših će usta izlaziti samo riječi teksta, koji će prisvojiti glas i tijelo pripovjedača. Nakon što se izabere i prilagodi pripovijest, valja je znati ispričati. Stoga valja poći od činjenice da je pripovjedač tumač ili glavni lik u umjetničkom djelu pripovijedanja. On mora poduzeti sljedeće korake:

□ *Usvojiti pripovijest*

Kako bi mogao ispričati neku pripovijest, pripovjedač je mora usvojiti: mo-

jući jednostavno ono što se dogodilo kako bi otkrio ustroj ili srž pripovijesti.

- Nakon toga spojiti različite elemente u stupnjevanje koje olakšava uočavanje sljedećih slučajeva koji vode prema raspletu.
- Stvarno ovladati književnim oblikom pripovijesti:
 - Vježbati »govoriti« pripovijest – po tiho, glasno i prodornim glasom; pripovijedati je zamišljenom slušateljstvu kako bi se otkrilo ono što je loše zapamćeno, nesigurnost, siromaštvo izražavanja, nedostaci slikovitosti, nedovoljno isticanje smisla priče...

- Nakon što se isprave ti nedostaci, stječe se osjećaj sigurnosti i samopouzdanja, kao i stupanj spontanosti koji je nužan za izlaganje pred stvarnim slušateljstvom.
 - Tako se izbjegava učenje napamet, koje se koristi jedino u posebno lijepim ili karakterističnim epizodama.
- **Ozbiljno prihvatiti pripovijest**
- Vjerovati u stvarnu vrijednost pripovijesti i postupati prema njoj s poštovanjem: pripovjedač je mora pripovijedati ne izbjegavajući ponavljanja ili ono što se čini apsurdnim...
 - Vjerovati u ono što kazuje izbjegavajući lažnu sramežljivost (ako pripovjedač vjeruje da je ono što kaže smiješno ili nevažno, njegovo će pripovijedanje to odati) ili ispričavanje zato što ne zna pripovijedati.
- **Prikladno djelovati**
- Umijeće pripovijedanja je vrlo složena osobna vještina i razlikuje je u skladu sa stupnjem kulturnog usavršavanja svake osobe. Neki opći prijedlozi svakako će dobro doći.
- Valja se pobrinuti za odgovarajuće fizičko okruženje i pojačati sve ono što može povoljno utjecati na pozornost slušatelja.
 - Treba se smjestiti na prikladno mjesto tako da svi mogu vidjeti lice pripovjedača.
 - Potrebno je raspoložiti duh za pripovijedanje, što olakšava postizanje šutnje prije početka pripovijedanja.
 - Valja se pouzdati u vlastitu sposobnost izlaganja pripovijesti i uvijek izbjegavati ogorčenost pred neuspjelim pokušajima uspostavljanja reda.
 - Kad god je to moguće, ne smije se prekidati pripovijest zato da bi se koga ukorilo ili da bi se uspostavio red.
 - Treba nastojati da se od početka nametne duh pripovijesti. Pripovijestu treba oraspoložiti duh kako bi se pripovijedalo pomoću:
 - podsjećanja: treba podsjetiti na prvi dojam, na bitnu emociju pripovijesti da bismo je osjetili od početka,
 - volje: treba uspostaviti kontakt s osobama i dobro ozračje pripovijedanja.
 - Pripovijest, koju se dobro poznalo, valja započeti s najboljim mogućim raspoloženjem.
 - **Pripovijedati** treba započeti **jednostavno**: bez izvještačenosti, normalna glasa i tona, govoreći jasno.
 - Valja misliti **na logiku**: isključiti neobične elemente i uzastojati na kratkoći, logičnom slijedu ideja i jasnoći, bez disgresija i komentara, kako bi priča postupno zainteresirala, a brzo se došlo do stvarnog završetka.
 - Potrebno je pripovijedati s **dramatskom snagom**: uživjeti se u pojedine likove onako kako ih se zamišlja (vidjeti ono što se pripovijeda, a još više ono o čemu se pripovijeda) te tomu prilagoditi glas, izraz lica i sve svoje pokrete, bez prevelikog pokazivanja vlastitog temperamenta da bi sve bilo spontano te izvedeno s radošću.
 - Treba pripovijedati **mirno**: ni prebrzo niti s kolebanjem i neodlučno, nego smireno, sigurni da ćemo imati dovoljno vremena za isticanje svake akcije, bez prevelike žurbe.
 - Treba pripovijedati **opušteno**, bez uznemiravanja, a u slučaju da uzmanjka ili se izgubi nit pripovijesti valja nastaviti kao da se ništa nije dogodilo.

- Potrebno je pripovijedati s **oduševljenjem**: kako bismo se radovali vlastitoj pripovijesti i kako bismo mogli zainteresirati ostale.
- Pripovijeda se **bez vikanja**, ne govoreći ni preglasno ni pretiho: valja to činiti mirnim, odmornim i uvjerljivim glasom, koji je lako čuti i ugodno slušati.
- **Ukratko**: umijeće pripovijedanja obuhvaća privlačnost, shvaćanje, spontanost; uključuje poštivanje i poznavanje pripovijesti. Jednako tako zahtijeva da se služimo maštom kao postojanom oživljujućom snagom dopuštajući da nas ponese snaga pripovijesti kako bismo je pripovijedali jednostavno, živo i s veseljem.

6. SNAGA SVJEDOČENJA

Sve rečeno, sažeto kao opći podsjetnik u tabličnom pregledu, služi svakom pripovjedaču, bio to pripovjedač pripovijesti za odrasle, priča za djecu ili povijesnih priča za sve.¹

Svi mi ljudi, a ne samo djeca, imamo sjajnu sposobnost za prividno čak i onda kad nemamo preveliku stvarateljsku maštu. Iako se ta sposobnost smanjuje s dobi, uvijek preostaje nešto čime ju je lako nadoknaditi. I dalje smo pristaše mašte, koja je gotovo uvijek vrlo ozbiljno zamišljanje. Djelujemo kao u snovima, gdje se mogu dogoditi najnevjerojatnije i najfantastičnije stvari a da ne izgledaju takve onima koji ih zamišljaju. Zbog toga sve pripovijesti pretvaramo u nešto što je vjerojatno ako smo mi sami uvjereni u ono što pripovijedamo i ako za to pokazujemo istinsko zanimanje.

U tom obratu prema narativnom, nastojimo istaknuti kako je važno znati ponuditi vlastito svjedočanstvo, posebice na pastoralnom području.

Ako nas pripovijesti drugih privlače, osobno svjedočanstvo je oblik povezivanja s našom dubljom nutrinom i otvara nove puteve u duhovnom svijetu. Zbog toga je posebno pogodno za pastoralno djelovanje. Evo nekoliko primjera kako se osobno svjedočanstvo može prikladno pripremiti i prenijeti:

- **Svrha svjedočenja** je da osobe budu dirnute iskustvom koje im se pripoćuje te motivirane da i same to isto dožive.
- **Svjedočanstvo** je uvijek nešto **životno i osobno**: svatko govori o sebi, o onome što je doživio, o onome što je otkrio. Ne nudi ideje i nauk, nego djela i doživljaje.
- **Svjedočanstvo treba biti**:
 - kratko: nije nužno pripovijedati cijeli život nego ono što je bitno i povezano s temom razgovora i međusobnom komunikacijom;
 - spontano: neka bude usmjereno slušateljima kako bi im pomoglo da se ono što je temeljno ureže u njihovo srce;
 - iskreno: bez pretjerivanja, i u dobru i u zlu;
 - radosno: treba uključiti dušu, život i srce, te stoga treba sadržavati vidljive i dojmljive znakove onoga što se otkrilo;
 - motivirajuće: svršetak mora pokazati da i ti možeš biti takav.
- **Kršćansko svjedočenje** je izlaganje o tome kako je Isus promijenio život svjedoka. Nije toliko važno ono što smo učinili za Isusa koliko je važno ono što je Isus učinio za nas. S tog gledišta, ne usredotočuju se toliko na osobu onoga

¹ Usp. konkretne prijedloge i primjere u: H. OTERO, *Jóvenes y narración: nuevos caminos educativos*, u: »Misión Joven« (1993)198-199, 13-22.

tko svjedoči kako bi mu se drugi divili ili mu to priznali, koliko na osobu Isusa, na njegovu poruku i djela: ne toliko »Ja sam učinio...«, »Ja sam promijenio...«, nego »Isus me spasio«, »On me ljubio...«.

Svi mi ljudi nalik smo jedni na druge više negoli to vjerujemo. Osobno svjedočanstvo, vlastito ili tuđe, pripočeno prije svega usmeno, ali i u pisanu obliku, prije nego je potreban korak u ovim vremenima u kojima su toliko potrebni svjedoci.

SAŽETAK UMJESTO ZAKLJUČKA

Kako pripovijedati priču ili pričati neku pripovijest

1. Vjeruj u sebe. Neka sve bude usmjereno pripovijedanju priča ili pripovijesti. Ne za tumačenja ili isprike (ni prije negoli započneš, ni poslije, ni na kraju...). Ne budi preopširan...
2. Izaberi pripovijest koja ti se sviđa, nastoj je dobro upoznati kako bi je mogao iskreno ispričovijedati. Vježbaj sam, glasno, ili s drugima: nauči pričati pričajući.
3. Uči priču dok je ne učiniš svojom, ali ne napamet, nego njezinu okosnicu: čitaj, ponovno pročitaj, istakni ključne riječi, podcrtaj u njoj važne obrate, vježbaj ton glasa... Nakon što naučiš okosnicu priče, moći ćeš je pripovijedati različitom slušateljstvu.
4. Izaberi prikladan glas: iskoristi sve njegove mogućnosti (intonaciju, ritam, izgovor...) i prilagodi ga situacijama, likovima...
5. Riječi poprati kretanjama (ruku, usta, očiju...) kako bi im dao veću izražajnost.
6. Pazi na jezik: neka bude jednostavan, ispravan, točan, bogat, nadahnjujući...
7. Odluči se i započni pripovijedati. Svatko od nas ima neko iskustvo koje može priopćiti drugima.
8. Prilagodi izabranu pripovijest, govor, ton glasa i kretanje slušateljima: njihovoj mentalnoj dobi, obiteljskom i društvenom okruženju... Ako tražiš mišljenja i savjete o umijeću pripovijedanja, posebice zapisana, pogledaj upute mnogih poznatih autora na internetu. Vidi npr.: <http://www.ciudadseva.com/textos/teoria/opinion.htm>
9. Za vrijeme pripovijedanja nemoj se mnogo kretati, obuhvati pogledom sve slušatelje i govori smireno prilagodivši ritam, intonaciju, boju glasa, kretanje... reakcijama slušatelja.
10. Ponovno sve provjeri: podcrtaj ono što privlači pozornost slušatelja; ispravi ono što mu odvlači pažnju. Stalno vježbaj i radi.